

Prof. Kasim Hadžić

GAZI HUSREVBEGOVA MEDRESA U SARAJEVU

(u razdoblju od 1920. do kraja 1982.)

Gazi Husrev-beg je u glavnom gradu nekadašnjeg vilajeta Bosna osnovao dvije svoje škole: medresu, za opće obrazovanje i hanikah, der- višku stručnu školu. Obje ove škole postojale su kao zasebne ustanove sve do unazad šezdesetak godina. Nakon niza reorganizacija i reformi nastalih u drugom desetljeću ovog našeg stoljeća, došlo je u školskoj 1920/21 godini do spajanja ovih dviju Gazi Husrev-begovih škola, pa je zajednička škola prozvana — Gazi Husrev-begova medresa. U prethodnoj godini i Kuršumlja medresa i Hanikah bili su ostali bez učenika, kako to tvrdi Dizdar Muhamed Emin ef. u svom radu o Gazi Husrev-begovoj medresi, objavljenom u Spomenici Gazi Husrev-begove četiristo-godišnjice, Sarajevo 1932. Obzirom na takvo stanje u novoformiranoj Gazi Husrev-begovoj medresi u Sarajevu počelo se otpočetka — s primanjem učenika u I razred. U prvim dvjema školskim godinama primani su učenici u I razred, ali kako su prostorije bile nedovoljne (u Đulaginom dvoru, koji nije imao drugog kata, bio je smješten mekteb), to se niz godina (u 1924/25, 1926/27 i 1929/30) nisu primali novi učenici. U školskoj 1928/29 nije otvoren IV razred (kako tvrdi Dizdar, a prije će biti da nije otvoren V razred i da se radi o štamparskoj greški), jer su učenici prešli u Šeriatsku školu. Zna se, međutim, da su u Šeriatsku sudačku školu primani učenici najmanje s malom maturom, dakle, nakon završena četiri razreda medresa i Šeriatske gimnazije i položene male mature.

Kasnije promjene

U augustu 1925. Vakufsko-mearifski sabor, na prijedlog Ulema-medžlisa odobrio je Pravilnik o Gazi Husrev-begovoj medresi u Sarajevu. Taj je Pravilnik sadržavao: opće propise, nastavni plan i disciplinske propise. Prema tom Pravilniku bilo je zamišljeno da Gazi Husrev-begova medresa bude »viša medresa« (»Alija«). Da bi se pripremili kandidati za »Aliju« privremeno su otvorena dva tečaja, oba se po četiri godine trajanja. Učenici su bili unutrašnji (dahilijje) i vanjski (haridžijje), koji stanuju izvan zavoda.

U I razred pripravnog tečaja mogli su se primati učenici koji su navršili 10, a nisu prekoračili 14 godina, duševno i tjelesno potpuno zdravi, koji su uspješno završili osnovnu školu i koji dokažu pred nastavnikom medrese da znaju razgovjetno učiti Kur'an.

Pošto stare zgrade Kuršumlije i Hanikaha nisu bile dovoljne, a ni podesne za školu i internat, to se u školskim godinama 1927/28. i 1928/29. »morala držati nastava u nekim razredima poslije podne u prostorijama Gazi Husrev-begova mektreba u Đulaginu dvoru« (Dizdar, u istom radu). U 1930. mekteb je preseljen u zgradu u Hrgića ulici, a njegove su prostorije preuzete za Gazi Husrev-begovu medresu. U godini 1931. na Đulaginu dvoru dograđen je drugi kat, dok je stara zgrada Hanikaha »preurađena za jemek-odaju, banju i druge pomoćne prostorije« (isto, str. 54).

»Alija« je bila smještena u staroj zgradi Kuršumlije. Međutim, ona je bila kratka vijeka. Završila ju je samo jedna generacija, ukupno osmorica studenata. O tome vidjeti opširan rad hafiza Mahmuda Traljića u »Glasniku VIS-a«, broj 3/1978, str. 255-267. Nakon osnivanja Više islamske šeriatsko-teološke škole u Sarajevu, koja je otpočela rad u jesen 1935, nije više bilo ni potrebe za »Alijom«. U daljnjem toku svoga postojanja Gazi Husrev-begova medresa je osmorazredna srednja škola poput Velike medrese u Skoplju, Gazi Isa-begove medrese u Skoplju i Šeriatske gimnazije u Sarajevu.

Trećeg aprila 1939. Vakufsko-mearifski sabor u Sarajevu, na prijedlog Ulema-medžlisa, usvojio je Uredbu Gazi Husrevbegove medrese u Sarajevu. Uredba se sastojala od ukupno 175 paragrafa, a imala je ovaj sadržaj: Opće odredbe, Nastava, Školska godina, Broj učenika, Medresanski red, Ocjenjivanje učenika, Prevođenje učenika, Popravni ispiti, Ispiti, Školska uvjerenja i svjedodžbe, Učenička udruženja, Nastavnici, Razvrstavanje nastavnika, Postavljanje nastavnika, Ispiti nastavnika, Posebne dužnosti nastavnika, Broj sedmičnih časova za nastavnike, Školska administracija, Razredne starješine, Razredno vijeće, Nastavnički savjet, Liječnik medrese, Nadzor, Pravila internata i Prelazna naređenja.

U novoj je Jugoslaviji Gazi Husrev-begova medresa morala biti reorganizirana i reformirana prema novonastalim prilikama. Osnovno je školovanje produženo sa četiri na osam godina, a srednje su škole postale četvororazredne. Tako i osmorazredne Gazi Husrev-begove medrese postupno nestaje, a umjesto nje (pqqut učiteljskih škola) pojavljuje se petorazredna medresa s novim programom. Usput spominjemo da je i nekadašnja Šeriatska sudačka škola u Sarajevu također bila petorazredna i prema propisima o rangu škola i tečajeva i što su postojali u staroj Jugoslaviji, u novoj je Jugoslaviji svršeniciima ove škole priznavana viša stručna sprema.

U školskoj godini 1961/62. upisani su prvi učenici I razreda petorazredne Medrese. Zadnja generacija što se u Medresi školovala osam godina maturirala je u školskoj 1964/65.

U školskoj 1949/50. zgradu Đulagina dvora preuzeo je Filozofski fakultet u Sarajevu (kasnije: Prirodno-matematički), a Medresa je preselila u nekadašnju zgradu internata Šeriatske gimnazije u Dobrovo

ljačkoj ulici. Kako je iz godine u godinu interes za Medresu postupno rastao, Islamska je zajednica u godinama 1960. i 1961. dogradila novi dio uz tu zgradu, pa su nastale mogućnosti primanja sve većeg broja učenika. Kasnije su vrhovni organi Islamske zajednice u SFRJ tražili povraćanje zgrade Đulagina dvora i kada je do toga konačno došlo, pristupilo se njenoj adaptaciji i renoviranju u koju su svrhu utrošena velika sredstva. Kada su, konačno, svi građevinski radovi bili dovršeni, u jesen 1976. Medresa se vratila u Đulagin dvor i za njeno djelovanje nastali su mnogo povoljniji i bolji uvjeti.

Nastavni planovi

Kroz proteklih šest desetljeća nisu u Medresi predavani uvijek isti predmeti, niti je postojao stalni nastavni plan. Poštovala se volja velikog Dobrotvora i udovoljavalo se vremenu i prilikama.

Nekoliko se predmeta ipak stalno predavalo. To su: Akaid, Arapski, Islamska kaligrafija (na početku: Crtanje i krasopis, prema Uredbi iz 1939. bila su dva predmeta: Husni hat i Krasnopis, te Crtanje, dok je sada: Islamska kaligrafija i ornamentika), Fikh, Kiraet (sada: Kur'ani-kerim), Povijest opća, Srpskohrvatski jezik, Zemljopis (sada Geografija).

I prije i sada, ali ne uvijek, predavani su predmeti: Ahlak (nije ga bilo prije Uredbe iz 1939), Filozofija (prema Uredbi iz 1939. i sada), Gimnastika (prema Uredbi iz 1939, sada: Fizičko i zdravstveno vaspitanje, Gospodarstvo (prema Uredbi iz 1939. i sada), Hadis (prema Uredbi iz 1939. i sada, Imamet (prema Spomenici u 1931/32. u dva gornja razreda srednjeg tečaja predmet: Imamet-administracija, prema Uredbi iz 1939. i sada: Imamet, hatabet i va'z), Logika (poslije 1925. i sada), poslije 1925. predaje se: Pedagogija kroz svo vrijeme, pa i sada, Povijest islama (po Uredbi iz 1939. i sada), Psihologija (iza 1925. i sada, a nema je prema Uredbi iz 1939), Tefsir (prema Uredbi iz 1939. u VII i VIII razredu svega 4 sata, a sada u III, IV i V, ukupno 5 sati. Turski se ranije stalno predavao, a u zadnjim ga godinama ponekad nije bilo, Gospodarstvo (iza 1925. i sada, a nema ga prema Uredbi iz 1939).

Predmeti koji se sada predaju, a ranije nisu predavani: Biologija, Engleski jezik, Islamska filozofija, Metodika, Općenarodna obrana, Osnovi nauke o društvu, Osnove prava, administracije i knjigovodstva, Usuli-fikh, te Da've i Uporedno proučavanje religija.

U osmorazrednoj su Medresi predavani, a sada se ne predaju ovi predmeti: Fizika, Građanske (pravne) nauke, Higijena, Kemija, Latinski jezik, Matematika, Mikat (islamska kronologija), Njemački, Prirodopis, te Tesavvuf.

Broj učenika

I brojno stanje učenika se mijenjalo. Najmanje ih je, izgleda, ne računajući sami početak djelovanja škole, bilo u školskoj 1955/56 — svega 84. Prema Spomenici u godini 1932. bilo je ukupno 177. učenika. Između njih 125 je imalo besplatan stan i hranu, samo je 6 plaćalo punu opskrbninu od Din. 600.—, njih 15 pola opskrbnine, a vanjskih je učenika bilo svega 31.

U godini 1973. od ukupno 269 učenika u internatu u Dobrovoljačkoj ulici bilo je svega njih 107 ili 40%, u privatnom je smještaju bilo 134 ili 50%, kod roditelja je stanovalo 17 ili 6% i kod rodbine 11 ili 4%.

U novembru 1982. u Medresi ima ukupno 319 učenika: 315 ih je u internatu, a samo su četvorica vanjski, kod roditelja u Sarajevu. Mjesečna opskrbnina je iznosila Din. 3.000.—

Osiguranjem smještaja i prehrane za sve učenike u internatu škole mnogo je učinjeno. U renoviranom Đulaginom dvoru sve je znatno bolje i sređenije, nego je to bilo u školi i internatu u Dobrovoljačkoj ul. Blizu 2/3 učenika stanovalo je van internata, često u nehygijskim i zimi hladnim prostorijama. Bilo je pojedinih učenika koji su više trošili na stan nego na hranu, jer su sobu, a još češće krevet u zajedničkoj sobi, morali platiti, pa za hranu koliko im ostane, onoliko su i trošili. Bilo je i slučajeva da se pokatkad za hranu imalo samo toliko da se moglo kupiti hljeba i čaja. Događalo se da vanjski učenici često ne doručkuju, pa bilo ih je i da ne večeraju. O materijalnim prilikama i neprilikama učenika Medrese »Preporod« je prijašnjih godina često pisao. To je pisanje podstaklo mnoge pojedince, a i odbore Islamske zajednice da kroz stipendiranje i putem dobrovoljnih priloga pomažu učenicima, pa kroz to i da njihovim roditeljima smanje brige.

Od epohalnog je značaja za opstanak naših medresa i osnivanje Islamskog teološkog fakulteta bilo usmjeravanje zekata, sadekatul-fitra i kurbana u Fond za izdržavanje ovih naših prosvjetnih ustanova.

Koliko ih je završilo Medresu?

Čini mi se da dosad nije nitko objavio podatke o tome, koliko je ukupno učenika završilo Gazi Husrev-begovu medresu u Sarajevu u vremenu od 1920. pa do ove, 1982. godine.

Već smo istakli da je Gazi Husrev-begova medresa otpočela rad u školskoj 1920/21. godini. Prve dvije generacije su, izgleda, nakon završenog IV razreda kompletne prešle u Šeriatsku sudačku školu u Sarajevu. Treća generacija, koja je započela školovanje u Medresi u školskoj 1922/23, maturirala je 1930-e. Bilo ih je svega osam. To je bila I generacija maturanata. Stanje je u narednim godinama, što se maturanata tiče, bilo ovako:

II generacija (u 1933)	9
III generacija (u 1935)	12
IV generacija (u 1936)	14
V generacija (u 1938)	18
VI generacija (u 1939)	22
VII generacija (u 1940)	25
Svega između dva rata:	108
VIII generacija (u 1941)	34
IX generacija (u 1943)	20
X generacija (u 1944)	12
Svega za vrijeme rata:	66

Matura nije bilo u godinama 1931, 1932, 1934, 1937, 1942. i 1945.

U novoj Jugoslaviji broj maturanata u Gazi Husrev-begovoj medresi bio je sljedeći:

	(najmanji broj)
XI (ili I poslijeratna) generacija (1946)	4
XII (ili II poslijeratna) generacija (1947)	6
XIII (ili III generacija (1955)	12
XIV (ili IV) generacija (1956)	12
XV (ili V) generacija (1957)	11
XVI (ili VI) generacija (1958)	13
XVII (ili VII) generacija (1959)	27
XVIII (ili VIII) generacija (1963)	14
XIX (ili IX) generacija (1964)	10
XX (ili X) generacija (1965)	
zadnja sa 8 razr.	14
XXI (ili XI) generacija (1966)	
prve sa 5. razr.	18
XXII (ili XII) generacija (1967)	18
XXIII (ili XIII) generacija (1968)	25
XXIV (ili XIV) generacija (1969)	24
XXV (ili XV) generacija (1970)	30
XXVI (ili XVI) generacija (1971)	37
XXVII (ili XVII) generacija (1972)	54
XXVIII (ili XVIII) generacija (1973)	47
XXIX (ili XIX) generacija (1974)	49
XXX (ili XX) generacija (1975)	59
XXXI (ili XXI) generacija (1976)	36
XXXII (ili XXII) generacija (1977)	42
XXXIII (ili XXIII) generacija (1978)	51
XXXIV (ili XXIV) generacija (1979)	51
XXXV (ili XXV) generacija (1980)	64
XXXVI (ili XXVI) generacija (1981)	37
XXXVII (ili XXVII) generacija (1982)	39

Svega u novoj Jugoslaviji: 804

Sveukupno od 1930—1982. 978

Maturanata nije bilo ni u ovim godinama: 1948, 1949, 1950, 1951, 1952, 1953. i 1954. (sedam godina uzastopno), te u godinama: 1960, 1961. i 1962. (tri godine uzastopno), odnosno u 10 poslijeratnih godina, što sa onih prijašnjih šest čini svega 16 godina u kojima nije bilo mature.

Kao što se iz pregleda vidi u 37 godina u kojima su polagane mature, najmanje je maturanata bilo u 1946. — svega 4, a najviše u 1975. — 59.

Iz jedne ranije objavljene analize (Takvim za 1973.) saznali smo da od ukupnog broja upisanih učenika do mature u redovnom roku dopijeva jedna polovica.

U novoj Jugoslaviji je ukupno maturiralo u Gazi Husrev-begovoj medresi u Sarajevu 804 kandidata, između kojih je 802 muškarca i samo 2 žene. Maturanata u poslijeratnom periodu nije bilo u godinama: 1948, 1949, 1950, 1951, 1952, 1953 i 1954 (sedam godina uzastopno), te

godinama: 1960, 1961 i 1962 (tri godine uzastopno), što sa onih prijašnjih šest čini ukupno 16 godina u kojima nije bilo mature. Od ukupno 978 svršenika njih 297 se školovalo u Medresi po 8 godina, a 681 po pet godina.

Inače u svih 37 generacija ukupno je maturiralo 876 maturanata i 2 maturantice koje su vanredno polagale razred po razred, pa na koncu i maturu. Među onih 876 maturanata ima ih priličan broj koji su se vanredno pripremali i polagali, kako pojedine razrede, tako i maturu. Radi se obično o imamima koji nisu imali završenu punu Medresu, a ima i takvih koji su se kroz svo školovanje vanredno pripremali i nisu bili redovni učenici.

Najbrojnija je 35. generacija, ona što je maturirala 1980. Njih je ukupno bilo 64. Najmanja je, pak, bila generacija iz 1946. (jedanaesta). Njih je bilo svega 4. Inače 13 je generacija u kojima je bilo od 11 do 20 kandidata. Na drugom su mjestu generacije između 22 i 30 kandidata; takvih je bilo šest. Po pet je generacija bilo onih najmanjih (od 4-10) kandidata i onih sa po 34-39 kandidata. Na četvrtom su mjestu četiri generacije sa 51-59 kandidata (u godinama 1972, 1975, 1978 i 1979). Na petom su mjestu tri generacije između 42 i 49 kandidata i na šestom mjestu ona najbrojnija generacija iz 1980. sa 64 kandidata. To je i jedina generacija sa preko 60 kandidata. Ostalih 36 bile su sve ispod toga broja (od najmanje u 1946. do najviše 59 kandidata u godini 1975).

Ženska medresa

U Sarajevu je od 1933. do 1949. postojala Ženska medresa. Školovanje početka je u ovoj školi trajalo pet godina, a od školske 1939/ 40 — osam, kao i u Gazi Husrev-begovoj (muškoj) medresi. Prilikom osnutka ova je škola nazvana »Islamska ženska vjerska škola«. U »Glasniku IVZ« broj: 9/1938. insistira se:

»Ovaj zavod bi trebalo da promijeni ime u »Ženska medresa«, kako je u narodu i poznata, jer sadašnji naziv »Islamska ženska vjerska škola« je zbog duljine nepraktičan.

Iz istog broja »Glasnika« saznaje se da je u junu 1938. u Ženskoj medresi u Sarajevu bilo ukupno 237 učenica, a da je završnom ispitu pristupilo njih 16.

I nakon što je dobila novi naziv — Gazi Husrev-begova ženska medresa, nije ova škola bila u sklopu Gazi Husrev-begove (muške) medrese, već je bila odvojena od nje.

U jesen 1978. ponovo je otvorena Ženska medresa u Sarajevu, ali ovaj put kao odjeljenje Gazi Husrev-begove medrese u Sarajevu. Prve maturantice (nakon četiri godine školovanja) polagale su maturu u junu 1982. O njima je u »Preporodu« od 1. juna 1982., na strani 18. pisao Bajro Perva.

Razne vanškolske aktivnosti

Brojne su vanškolske aktivnosti kojima su se bavili, pa se i sada bave učenici Gazi Husrev-begove medrese u Sarajevu.

Čini mi se da je od posebne važnosti razmaza praksa učenika.

Dok sam predavao u Medresi godinama sam, nakon Ramazana, anketirao učenike o njihovim aktivnostima tokom ramazanske prakse. Rezultati tih anketa objavljivani su u »Preporodu« i »Zemzemu«. Tako u »Zemzemu«, broj: 7—12 za decembar 1974. Haso Popara na dvije stranice objavljuje svoj rad o ramazanskoj praksi u 1979. Iz priloženih se tabela vidi da je u pet godina (od 1970—1974) prosječno 225 učenika boravilo na ramazanskoj praksi. Prosječno su imali po 43 džematlije koji su za njima obavljali namaze, obučavali su u prosjeku po 16 djece, održali prosječno po 16 vazova i po četiri mevluda.

U spomenutom svom radu Haso Popara piše i ovo:

»Pored naprijed navedenih aktivnosti: imamsko-hatibske dužnosti, održavanja vjerske obuke, mevluda i predavanja, učenici Medrese se ističu i u mnogim drugim aktivnostima kao što su: sakupljanje zekata i sadekaifitra, prodavanje i rasturanje vjerske literature. Osim toga, nije im bilo teško ni zasukati rukave, uzeti lopate i krampove da bi učestvovali u izgradnji džamija, puteva, mostova, vodovoda itd. a takvih je bio priličan broj. Neki su učestvovali u ograđivanju groblja, mirili su zavađene i podsticali na gradnju džamija gdje god se za to ukazala potreba i gdje su postojale objektivne mogućnosti«.

Te je godine jedan učenik izmirio dvojicu braće koji sedam godina nisu govorili.

Nakon citiranja nekih đaćkih izjava Popara konstatira:

»Ovakvih i sličnih izjava o ramazanskim aktivnostima mogli bismo navesti još dosta, ali je, smatramo, i ovo što je navedeno dovoljno da se shvati i uvidi koliko je ova praksa neophodna tim prije što se učenici upućuju da djeluju u širokim narodnim masama kojima su, svakako, i najpotrebniji«.

Učenici Gazi Husrev-begove medrese u Sarajevu imaju i svoje đaćko društvo kome su dali ime »Gazi Husrev-beg«. I u okviru ovog društva odvijaju se razne aktivnosti, među kojima u najvažnije svakako spada izdavanje vlastitog đaćkog lista od 1968. pa nadalje, o čemu će posebno biti riječi.

Uz razne druge sekcije u okviru društva »Gazi Husrev-beg« postojala je i Sekcija Saveza protiv alkoholizma, nikotinizma i drugih toksikomanija. Iz »Zemzema«, broj 6, juni 1978., na str. 19. saznajemo kako ta sekcija održava redovne sastanke srijedom, na kojima članovi sekcije sumiraju rezultate postignute u školi na suzbijanju pušenja i čitaju razne članke što ih jugoslavenska štampa objavljuje protiv pušenja. Iznosi se i to da je nakon treće klasifikacije školu moralo napustiti desetak učenika, uglavnom zbog slabog učenja, a dijelom i lošeg vladanja. Konstatira se da su svi ti učenici odreda bili pušači, dok gotovo nema odličnog učenika u školi koji puši. Prema tome, pušenje i neuspjeh u učenju idu, obično, pod ruku. Sa pušačima se u to vrijeme razgovaralo i savjetovalo im se da prestanu pušiti, pogotovu sa onima što su opetovano na javnom mjestu pušili i »zarađivali« niže ocjene iz vladanja. U članku se ističe primjer tadašnjeg prvog razreda za čije se učenike veli:

»Oni ne samo što su prvaci, jer su PRVI RAZRED, već su prvaci i u tome što su uspjeli da im u razredu VIŠE NITKO NE PUŠI, a i

najbolji su u učenju. Govore, ukoliko koji pušač iz II razreda bude ponavljao, pa najesen dođe s njima da bude u razredu, neka se odrekne pušenja, jer ga inače neće primiti u svoj razred.«

Važna aktivnost starijih učenika Medrese jeste održavanje hutbi petkom u sarajevskim džamijama u kojima džumu klanjaju učenici. Dok je Medresa bila u staroj zgradi u Dobrovoljačkoj ulici, učenici su održavali hutbe i klanjali džume u Čobaniji džamiji, jer im je ona bila najbliža.

Godinama se učenici Medrese pridružuju općoj akciji dobrovoljnih davalaca krvi što je za svaku pohvalu.

Niz godina je bila veoma aktivna i esperantska sekcija u Medresi. Prvi kurs održan je 1968. dok je bio direktor rahmetli Muhammed- Hazim ef. Tulić. I nakon njegove smrti održano je u školi više kurseva esperanta, koje je sa uspjehom završilo osamdesetak učenika. Ta aktivnost zapažena je i van škole, pa su tako 1973., kada je u Sarajevu održavan međunarodni kongres esperantske omladine cijeloga svijeta, u organizacioni komitet kongresa unišla dvojica učenika Medrese (Kovačević Ibrahim i Bajrić Arif).

Swake godine novi maturanti priređuju veoma uspjele akademije na kojima se opraštaju od škole, profesora i mlađih kolega. O tim uspjelima maturantskim priredbama redovito piše »Preporod«.

Na kraju svake školske godine takmiče se u Sarajevu i učaci Kurana iz Medrese. I to su veoma uspjele i posječene priredbe, kao i mevludi što ih priređuju učenici Medrese u Sarajevu i širom naše domovine.

Đački list »Zemzem«

Već smo spomenuli da đački list »Zemzem« postoji od 1968., opet iz vremena, kada je direktor bio rahmetli Tulić.

O tome kako se radio i rodio »Zemzem« pisao sam u »Zemzemu«, broj 3 iz 1978. Međutim, »Zemzem« nije bio ni prvi ni jedini list što su ga izdavali učenici Medrese u dugoj povijesti svoje škole. Pisao sam i o tim »predzemzemskim« listovima (»Razonoda«, »Mladi polumjesec«, »Softa«, »Šarpelj« i »Bosanac«), i to opet u »Zemzemu«, u broju: 2-3 za 1981., str. 27.

Do konca 1981. »Zemzem« je izišao ukupno 56 puta na 1.660 stranica, ne računajući korice, na kojima, također ima tekstova. Od samog početka izlaženja lista njegovi su glavni i odgovorni urednici stalno učenici, i to s jednogodišnjim mandatom.

Prvi urednik »Zemzema« u 1968. bio je tadašnji učenik IV razreda OMERIKA Adem. On je izdao 2 broja na 32 stranice. Sada je vjersko-prosvjetni referent i imam u Nevesinju.

Slijedio ga je razredni kolega KASUMOVIĆ Ismet u šk. 1968/69. Nakon Medrese Ismet je završio studije u Kuvajtu, a onda nastavio postdiplomske studije u Sarajevu, gdje je i magistrirao. Radi u Orijentalnom institutu u Sarajevu. Jedno je vrijeme u Gazi Husrev-begovoj medresi predavao pedagogiju i retoriku. Izdao je tri broja »Zemzema« na ukupno 48 stranica.

Treći je urednik bio KADIĆ Islam (u 1969). U vrijeme njegova urednikovanja izišla su tri broja »Zemzema«. Po završetku Medrese studirao je u Libiji, gdje i sada živi i radi kao prevodilac u OOUR-u »GOŠE«, iz Smedereva.

U školskoj 1970/71 (četvrti) urednik je bio Šaban IMAMOVIĆ. U njegovo je vrijeme izišlo šest brojeva lista na ukupno 144 stranice. Nakon Medrese završio je Fakultet političkih nauka u Sarajevu. Sada živi i radi u Pucarevu.

Peti je urednik bio BILALIĆ Rešid (u šk. 1971/72.) u njegovo se vrijeme »Zemzem« pojavio četiri puta. Rešid je kasnije studirao na El-Ezheru u Kairu. Po završetku studija vratio se u domovinu i sada je imam i hatib u Goraždu.

Dok su bili urednici Imamović i Bilalić tehnički je urednik lista bio RADONČIĆ Muhammed ef., dugogodišnji odgajatelj u Medresi, a niz godina je predavao akaid u I i II razredu. Od broja 1-2/72 i kroz naredna četiri broja tehnički je urednik bio KADIĆ Islam.

U šk. 1972/73. godini urednik je, šesti po redu, bio KARČIĆ Fikret. U njegovo se vrijeme »Zemzem« pojavio sedam puta na ukupno 196 stranica. Fikret je kasnije završio Pravni fakultet u Sarajevu i sada je asistent na Islamskom teološkom fakultetu u Sarajevu.

Sedmi urednik »Zemzema« bio je ĆEMAN Mirsad. U njegovo je vrijeme list izišao tri puta na ukupno 72 stranice. Iza Medrese Mirsad je završio Pravni fakultet i sada je pravnik u Skupštini opštine Tešanj. Tehnički urednik lista u 1974. bio je učenik PERVA Bajro, koji je naslijedio Ćemana i bio osmi glavni i odgovorni urednik lista (u 1975). U Pervino je vrijeme »Zemzem« izišao tri puta na 96 stranica. Po završetku Medrese Perva je neko vrijeme bio imam i muallim u Konjicu. Kasnije je prešao u redakciju »Preporoda« gdje i sada radi kao novinar. Završio je Novinarsku školu u Beogradu.

U šk. 1975/76. (deveti) urednik »Zemzema« je bio HAJDAREVIĆ Hadžem. U njegovo je vrijeme list izišao svega dva puta na 36 stranica. Još kao učenik Hadžem se afirmirao kao pjesnik, pa ga je to opredijelilo da kasnije studira jugoslavensku književnost u Sarajevu. Sada je na odsluženju vojnog roka u JNA.

Deseti i najuspješniji urednik »Zemzema« (u šk. 1977/78) bio je KARIĆ Enes. Izdašno mu je pomagao njegov razrednik prof. Ferhat ef. ŠETA, sadašnji direktor Medrese. U Enesovo vrijeme »Zemzem« je izišao devet puta na ukupno 368 stranica. To je bio, dosad nepremašeni, rekord. Istovremeno je Karić poslije Medrese studirao na Islamskom teološkom fakultetu u Sarajevu i na žurnalistici u okviru Fakulteta političkih nauka u Sarajevu. Žurnalistiku je završio u redovnom roku, a ITF čak prije roka, za tri godine, što je također rekord. Na Islamskom teološkom fakultetu u Sarajevu, iako su upisao tek u drugoj godini njegova postojanja, postao je prvi diplomirani student. Jedno je vrijeme radio u redakciji »Preporoda«. Nakon ITF-a izabran je za asistenta na Islamskom teološkom fakultetu. Trenutno je na odsluženju vojnog roka u JNA.

Karića Enesa naslijedio je (kao jedanaesti urednik) njegov imenjak LJEVAKOVIĆ Enes. On je uredio četiri broja u šk. 1978/79. Sada

je na studijama islamistike u Rijadu, Saudijska Arabija. Stariji mu brat Zijad također je završio Medresu (1972) i studirao u Libiji, a tako i mlađi Advan, koji je sada na El-Azheru u Kairu. Otac im hadži hafiz Muharem ef. bio je imam i hatib. Sada je u penziji.

Dvanaesti urednik »Zemzema« (u školskoj 1979/80) bio je HODŽIĆ Dževad. Još kao učenik Medrese pisao je pjesme. Sada je vanredni student Ismaskog teološkog fakulteta i imam je na području Odbora u Zenici.

U školskoj 1980/81 (trinaesti urednik) »Zemzema« bio je PAŠA- NOVIĆ Fikret. Izdao je ukupno četiri broja lista. S arapskog je prevodio još kao učenik Medrese. Trenutno je na odsluženju vojnog roka u JNA.

BAJRAMOVIĆ Kemal je bio četrnaesti urednik »Zemzema« (u 1981). U njegovo su vrijeme izišla dva broja lista. I on je sada na odsluženju vojnog roka u JNA.

Sadašnji (petnaesti) urednik »Zemzema« (u šk. 1981/82 iza Kemala i na početku šk. 1982/83) jeste ĐOGIĆ Osman. On je u 1981. izdao dva broja lista. U vrijeme pisanja ovih redaka (decembar 1982) jedini broj »Zemzema« u 1982. nalazio se u štampi.

U »Zemzemu« učenici vježbaju svoja pera, pišući stručne radove iz predmeta što ih uče u Medresi. Objavljuju zatim prijevode sa arapskog, kao i pjesničke sastave, pripovjetke i humorističke sastave (Murto-Šekur). U listu je zastupljena i enigmatika, kao i radovi profesora. Dosta je prostora posvećeno i životu u Medresi, kao i uspjehu učenika, maturanata. Budućim povjesničarima škole »Zemzem« će veoma dobro doći. Služit će im kao važan izvor informacija.

Bavljenje Kur'anom

U vrijeme dok je bio direktor škole, rahmetli Muhammed Hazim ef. TULIĆ podsticao je i stimulirao učenike da napamet uče Kur'an. Takvi su imali besplatan smještaj u internatu. Svojevremeno je najviše napredovao sadašnji hafiz Fadil ef. FAZLIĆ, sarajevski imam i muallim. Kandidate za hafize preslišavali su profesori hafizi: hadži hafiz Ibrahim ef. TREBINJAC, hadži hafiz Sinanuddin ef. SOKOLOVIĆ (obojica merhumi) i hadži hafiz Čamil ef. SILAJDŽIĆ, sada u penziji. Sada to čini profesor hadži hafiz Ismet ef. SPAHIĆ. Među učenicima Medrese sada ima nekoliko hafiza što su hifz završili prije upisa u Medresu. Uskoro će im se pridružiti i novi hafiz učenik ČANČAR. On je prije tri i pol godine započeo hifz u Medresi i završit će ga, inšaallah, u Medresi. Kažu, bit će ih još.

Pobožni sarajevski muslimanski svijet već niz godina traži od direkcije škole da im učenici uče hatme umrlim, što se organizirano čini. Nakon proučenih hatmi jednom sedmično se na svečan način prouči dova u amfiteatru škole. Prisutnom slušateljstvu tom se prilikom održi i prigodan va'z. Često bavljenje Kur'anom svakako doprinosi njegovom boljem učenju, a i boljem upoznavanju, što je veoma važno, jer Kur'an je osnovni i glavni izvor islamske nauke.

Šta se sve studiralo i studira?

Za predratne svršenike Gazi Husrev-begove medrese u Sarajevu i za one u toku rata, najlakše se bilo, što se studija tiče, upisati na tada postojeću Višu islamsku šeriatsko-teološku školu u Sarajevu, koja je bila u rangru fakulteta. Evo, abecednim redom, popisa svršenika GHM, kasnijih vištovaca:

1. Ajanović Izet, 2. Alimajstorović Sulejman — Hamdija, 3. Avdić Čamil, 4. Bajraktarević Hasan, 5. Balić Smail, 6. Bejtić Alija, 7. Beširević Hamid, 8. Bojić Mustafa, 9. Busuladžić Mustafa, 10. Čamdžić Asim, 11. Čengić Ejub, 12. Efendić Adem, 13. Hadžiabdić Naim, 14. Hadžić Galib, 15. Elajdarević Rašid, 16. Handžić Adem, 17. Hasanodedić Hifzija, 18. Hasanefendić Hasan, 19. Kabil Ejub, 20. Karić Seid, 21. Karović Mehmed, 22. Kauklija Muhamed, 23. Kebo Muhamed, 24. Kovačević Jusuf, 25. Lončarević Salih, 26. Maglić Ekrem, 27. Mahmutović Asim, 28. Mahmutović Hazim, 29. Mašić Kasim, 30. Mehmedović Ejub, 31. Merdžanić Alija, 32. Merzić Mehmed, 33. Mujezinović Mehmed, 34. Mujezinović Muhamed, 35. Mujić Muhamed, 36. Prašo Seid, 37. Rajković Mehmed, 38. Ramić Omer, 39. Redžepagić Hasan, 40. Salihagić Fadil, 41. Sarajlić Muhamed, 42. Sinanović Safet, 43. Šabanović Hazim, 44. Šabanović Salih, 45. Škaljić Mustafa, 46. Škapur Hasan, 47. Topčić Alija, 48. Trako Salih, 49. Traljić hafiz Mahmud, 50. Trebinjac hafiz Ibrahim, 51. Viteškić Husejn i 52. Žunić Ismet.

Oni kasnije upisani nisu mogli diplomirati, jer je škola prestala s radom šk. 1944-45. godine.

Na nastavak školovanja u Kairo otišlo je iz Gazi Husrev-begove medrese prije rata deset njenih učenika (neki, a da prethodno nisu završili Medresu; njih, razumljivo, nema u listi maturanata). To su, prema sjećanju hafiza Mahmuda Traljića:

1. Avdić Čamil (nakon VIŠT-a), 2. Dervišević Abdulah (nakon Alije), 3. Dobrača Kasim (nakon završene Šeriatske sudačke škole, u Medresi završio malu maturu), 4. Hadžialić Salih, 5. Handžić hafiz Akif, 6. Merhemić hafiz Husejn i 7. brat mu Merhemić hafiz Osman (oba Merhemića nakon završene Šeriatske sudačke škole), 8. Sahačić hafiz Mustafa, 9. Trebinjac hafiz Ibrahim (prekinuo studije u Kairu i vratio se u Sarajevo, te se upisao na VIŠT), te 10. Viteškić Husejn.

Upada u oči da su polovica od ovih predratnih učenika GHM što je otišla na školovanje u Kairo — hafizi.

Nakon što je napustio VIŠT ranije svršenik GHM Balić Smail otišao je na studij orijentalistike u Vroclav, a kasnije u Beč.

Stotinjak svršenika GHM studiralo je ili još uvijek studira u raznim arapskim zemljama. Evo ih po pojedinim zemljama i abecednim redom:

KAIRO (Egipat): 1. Adilović Zuhdija, 2. Alić Enver, 3. Aruči Muhamed, 4. Begić Hamdija, 5. Beriša Ahmed, 6. Bilalić Rešid, 7. Brodlija Kasim, 8. Cerić Mustafa, 9. Crnac Kemal, 10. Čanić Salko, 11. Dautović Ejub, 12. Dokso Midhat, 13. Hadžiabdić Halid, 14. Hadžibaščajušević Muris, 15. Hafizović Mesud, 16. Halilović Alija, 17. Hodžić Avdo, 18. Husejini Nasir, 19. Jakubović Ibrahim, 20. Jusufspahić Hamdija, 21. Kadrić

Nazif, 22. Ljevaković Advan, 23. Mahmudi Sabahudin, 24. Mašović Habib, 25. Mehanović Halil, 26. Meštrovac Redžif, 27. Mujalo Salih, 28. Mušinbegović Muhamed, 29. Mutapčić Omer, 30. Nakičević Omer, 31. Omerdić Ibrahim, 32. Osmanović Mefail, 33. Prljača Mustafa, 34. Ramić Jusuf, 35. Selimovski Jakub, 36. Skenderović Aćif, 37. Smajić Adem, 38. Smajić Husejn, 39. Smajlović Ahmed, 40. Subašić Hamza, 41. Teufik Tahsin, 42. Varaki Mensur, 43. Vejzagić Merzuk i 44. Žužo Zijad.

BEJDA (Libija): 1. Ajvazi Šemsi, 2. Čamdžić Edhem, 3. Dreca Husein, 4. Halilović Ahmed, 5. Kadić Islam, 6. Korycki Adam, 7. Kosovac Mehmed, 8. Kubat Abdulah, 9. Ljevaković Zijad, 10. Nezović Ramo, 11. Omerbašić Šefko, 12. Omerdić Mustafa, 13. Pekarić Osman, 14. Prevljak Džafer, 15. Prolaz Enver, 16. Sejdinović Selim, 17. Silajdžić Haris i 18. Tulić Aziz.

TRIPOLI (Libija): 1. Dautović Ismet i 2. Hadrović Avdija.

RIJAD (Saudijska Arabija): Husić Ibro, 2. Kapo Hasib, 3. Kauković Sead, 4. Ljevaković Enes, 5. Makić Hasan, 6. Makić Vehbija, 7. Mešić Mehmed, 8. Puška Sabrija, 9. Ramić Šukrija, 10. Sedić Fuad, 11. Sedić Mirsad i 12. Štulanović Muharem.

MEDINA (Saudijska Arabija): 1. Avdibegović Nusret, 2. Jašarević Munir, 3. Karalić Mahmud, 4. Karavdić Nasih i 5. Mahmutović Mirsad.

BAGDAD (Irak): 1. Bistrić Senahid, 2. Čolaković Salih, 3. Džananović Ibrahim, 4. Gasi Teufik, 5. Jelovac Selim, 6. Lugavić Muhamed, 7. Mrahorović Muhamed, 8. Smajkić Seid, 9. Sušić Mustafa, 10. Seta Ferhat i 11. Šukrić Nijaz.

KUVAJT (Kuvajt): 1. Ahmedspahić Munir, 2. Efendira Azam, 3. Fejzullahi Zuhajrat-Zuhri, 4. Kasumović Ismet i 5. Pašić Edhem.

FES (Maroko): 1. Bukarić Salih, 2. Efendić Ibrahim, 3. Hadžić Mehmedalija i 4. Nukić Omer.

HARTUM (Sudan): 1. Maljoku Selim, 2. Šehić Esad i 3. Tokić Safet.

TEHERAN (Iran): 1. Čehajić Džemal i 2. Džaka Bećir (u Teheranu doktorirali).

Dvojica svršnika GHM studiraju u Evropi: 1. Hadžić Salim, u Beču i 2. Oković Mujo, u Parizu.

U najnovije vrijeme u SAD su kao imami dvojica svršnika GHM, koji su poslije Medrese završili studije na El-Ezheru u Kairu. To su:

1. Cerić Mustafa u Čikagu i 2. Hodžić Avdo u Cedar Rapidsu. Obojica su se namjeravala upisati na postdiplomske studije.

Prema podacima što sam ih dobio od sekretara Islamskog teološkog fakulteta u Sarajevu Mustafe Sjenara trenutno (decembar 1982) na ITF studiraju ovi svršnici GHM:

I GODINA: 1. Ahmedspahić Halim, 2. Bećirović Mustafa, 3. Čakalović Midhat, 4. Čato Ahmed, 5. Hasandić Džemal, 6. Herić Salkan i 7. Tinjak Šefko.

II GODINA: 1. Brdar Mensur, 2. Brdar Vahid, 3. Gadara Džemal, 4. Jakubović Mehmed, 5. Lavić Osman i 6. Šišić Hadžib.

III GODINA: 1. Husić Halim.

IV GODINA: 1. Čelebić Abdulah, 2. Hajdarević Omer, 3. Memiš Ramiz i 4. Meštrovac Omer.

Dosad su diplomirali: 1. Karić Enes, 2. Hafizović Rešid, 3. Silajdžić Adnan, 4. Čengić Hasan, 5. Omerdić Muharem, 6. Mehtić Halil, 7. Džilo Hasan, 8. Suljević Hasib i 9. Rebronja Harun.

Apsolvirali su: 1. Osmanović Izet (u šk. 1980/81) i još četvorica u šk. 1981/82: 1. Brčić Rašid, 2. Čeliković Sulejman, 3. Kurdić Šefik i 4. Terzić Izet.

Uz redovne na ITF je upisano i 56 vanrednih studenata koji su prethodno završili Gazi Husrev-begovu medresu u Sarajevu.

Šaćić Muzejini, koja je maturirala u GHM u 1981. pridružilo se u narednoj godini još desetak djevojaka, prvih maturantica nove ženske medrese u Sarajevu. Tako uz mladiće na Islamskom teološkom fakultetu u Sarajevu studiraju i djevojke, što nije bio slučaj na nekadašnjoj Višoj islamskoj šeriatsko-teološkoj školi u Sarajevu, na kojoj su studirali samo muškarci.

Nekoliko se godina (počevši od školske 1970/71. godine) veliki broj svršenika GHM upisivao na Fakultet političkih nauka u Sarajevu. Diplomiralo ih je pedesetak. Jedna je trećina od njih u službi Islamske zajednice (na ITMF-u, u GHM, imami i dr.). Četrdesetak je, pa možda i više, studiralo ili još studira orijentalistiku (u Beogradu, Sarajevu, a najviše u Prištini). Znatno broj orijentalista služe kao prevodioci u našim preduzećima što rade u raznim arapskim zemljama, a ima ih i u službama u Islamskoj zajednici.

Dosta je svršenika GHM studiralo i pravne nauke, zatim ekonomiju, filozofiju, Višu socijalnu, Višu upravnu i drugdje. I između njih ima zaposlenih u Islamskoj zajednici.

Iako ne raspolazemo tačnim brojem, sigurno je da je najveći broj svršenika Gazi Husrev-begove medrese u imamskoj i muallimskoj službi. Zatim je sigurno i to da ih je najviše u Sarajevu, što je i razumljivo kada se zna da je u Sarajevu i najviše islamskih ustanova. U dva starješinstva (Vrhovnom i Republičkom), zatim na Islamskom teološkom fakultetu, u Gazi Husrev-begovoj medresi (muškoj i ženskoj), u sarajevskom Odboru Islamske zajednice, Gazijinu vakufu, u redakcijama islamskih listova, te u Izdavačkoj djelatnosti starješinstva, ima zaposleno ukupno preko šezdeset nekadašnjih učenika najstarije naše škole.

Gazi Husrev-begova medresa je dala i sadašnjeg reis-ul-ulemu hadži Naim efendiju Hadžiabdića, predsjednika Starješinstva za Bosnu, Hercegovinu, Hrvatsku i Sloveniju prof. dr. Ahmeda Smajlovića, direktora Biblioteke Gazi Husrev-begove prof. dr. Jusufa Ramića, koji je ujedno i redovni profesor na Islamskom teološkom fakultetu, zatim znatan broj profesora i asistenata na Islamskom teološkom fakultetu u Sarajevu, veliku većinu sadašnjih profesora u Medresi, nekoliko rukovodilaca u Islamskoj zajednici za Makedoniju u Skoplju, kompletne sadašnje redakcije »Preporoda« i »Islamske misli«, a dala je i znatan broj orijentalista (dr. Hazima Šabanovića, inž. arh. Aliju Bejtica, Hasana Škapura, dr. Adema Handžića, Muhameda Mujića, Hifziju Hasandedića, Saliha Traku i dr.).

Direktori i profesori

Od 1920. pa do naših dana (konac 1982) izredalo se dosta direktora u Gazi Husrev-begovoj medresi u Sarajevu.

Prvi je bio Ibrahim ef. IMŠIROVIĆ (1892-1967). Imširovića je na položaj direktora Medrese postavio ondašnji reis-ul-ulema hadži Mehmed Džemaluddin ef. Čaušević u vrijeme u koje još nije imao ni 30 godina, neposredno nakon što je završio Šeriatsku sudačku školu u Sarajevu. Bio je direktor od 1920 do 1924. godine.

Drugi direktor Medrese bio je Muhamed-Emin ef. DIZDAR (1880-1939), koji je prethodno bio umirovljen u državnoj službi 15. novembra 1924. Bio je direktor Medrese nešto preko 13 godina, do aprila 1938., kada se opet vratio u državnu službu i postao rektor Više islamske šeriatsko-teološke u Sarajevu.

Dizdara je naslijedio Ahmed ef. BUREK (1876-1948). Direktorsku dužnost obavljao je od 1938-1946, kada je počeo pobolijevati.

Bureka je naslijedio Muhamed ef. PAŠIĆ (1891-1980), dugogodišnji profesor Šeriatske gimnazije u Sarajevu i jedan od pisaca Arapske gramatike. Vršilac dužnosti direktora GHM ostao je do proljeća 1949.

Hadži Sulejman ef. KEMURA (1908-1975), kasniji reis-ul-ulema, bio je direktor GHM od 1. IV 1949. do godine 1958.

Naslijedio ga je hadži Mustafa ef. ŠEVA. Ostao je na dužnosti direktora do 1. I 1965., kada je umirovljen.

Prof. hadži Muhammed-Hazim ef. TULIĆ (1908-1968) bio je direktor GHM od početka 1965. pa do dana smrti 7. decembra 1968.

Abdullah ef. DERVIŠEVIĆ (1909-1981) bio je na dužnosti direktora GHM od početka 1969. do kraja 1972.

Naslijedio ga je Mehmed ef. MERZIĆ (1920-1980) i bio direktor od 1. I 1973. do 1. X 1976.

Prof. Džemal ef. SALIHSPAHIĆ (rođen je 1935) bio je direktor GHM od 1. X 1976. do 31. marta 1980.

Sadašnji direktor Gazi Husrev-begove medrese u Sarajevu jeste prof. Ferhat ef. ŠETA (rođen je 1946).

Dulje vrijeme vršilac dužnosti direktora bivao je prof. hadži hafiz Ibrahim ef. Trebinjac.

Opširnije o direktorima Medrese vidjeti u radu prof. Mehmed ef. Merzića u »Islamskoj misli« za februar 1979.

Prema podacima objavljenim u »Spomenici Gazi Husrev-begove četiristogodišnjice«, Sarajevo 1932. i u jedinom izvještaju medrese (za školsku 1939/40 godinu) nastavno su osoblje sačinjavali:

ABDIĆ Salih, BAJRAKTAREVIĆ Mahmud, BERBEROVIĆ hafiz Elamdi, BUREK Ahmed, ĆATIĆ Šalim, DEMIROVIĆ Fahrudin, DERVIŠEVIĆ Abdulah, DIZDAR Muhamed, DOBRAČA Kasim, DRLJEVIĆ Mustafa, DŽINIĆ Mustafa, HADŽIHALILOVIĆ Abdulah, HADŽIJAHIĆ hafiz Džemaludin, HADŽIJAMAKOVIĆ hadži Ahmed, HANDŽIĆ hadži Mehmed, IMŠIROVIĆ Ibrahim, JALOVČIĆ Mehmed Ali, KANTARDŽIĆ Muhammed, KAPIDŽIĆ Hamdija, KREŠEVLJAKOVIĆ Hamdija, LOGA

Ibrahim, LJUBUNČIĆ Salih, MESIHOVIĆ Šaćir, MUFTIĆ dr. Asim, MUFTIĆ Hilmija, MUFTIĆ Salim, MUHIĆ Jusuf, MULAHALILOVIĆ Ahmed, MUŠIĆ hafiz Omer, NAMETAK Alija, OMERHODŽIĆ Osman, PAŠIĆ Muhamed, POLIĆ dr. Ahmed, RAKOVIĆ Miralem, REPOVAC Nasih, RIZVANBEGOVIĆ dr. Ahmed, SIKIRIĆ dr. Šaćir, SPAHO Mustafa, ŠILJKOVIĆ Mehmed, TREBINJAC hafiz Ibrahim, TULIĆ Muhamed-Hazim, TURKOVIĆ dr. Kasim i TUZLIĆ dr. Ahmed.

U poslijeratnom periodu (od 1945-1982) bili su nastavnici u GHM, a sada to više nisu:

AJANOVIĆ Sadeta, ALEČKOVIĆ Murat, ALIČIĆ Ahmed, BAL- TIĆ Zagorka i suprug joj, BEČIRBEGOVIĆ Edah, BOJIĆ Mustafa, BUKVIĆ Džihan, CERIĆ Munib, DŽANANOVIĆ Ibrahim, DOZO hadži Husejn, HADŽIBAJRIĆ hadži Fejzullah, HADŽIĆ Kasim, HADŽIĆ Mehmedalija, HADŽIJAMAKOVIĆ Muhamed, HAFIZOVIĆ Mesud, HALILBEGOVIĆ Mehmed, HANDŽIĆ Mustafa, HARLAĆ Šemsudin, HASAN- EFENDIĆ Hasan, HASANOVIĆ Bilal, HUKOVIĆ dr. Muhamed, HUMIĆ Mustafa, IBRULJ Enver, IDRIZOVIĆ dr. Muris, IMŠIROVIĆ Ibrahim, JOKSIMOVIĆ Milutin, KASUMOVIĆ mr. Ismet, KEMURA hadži Sulejman, KREHIĆ Hazim, KREHIĆ Suada, LIČEN Teodora, MAŠIĆ Ahmed, MERZIĆ Mehmed, MUFTIĆ Hilmija, MUJEZINOVIĆ Mehmed, MUJOVIĆ Ismet, MURSEL Vezira, NANIĆ Sena, NAKIČEVIĆ dr. Omer, NEIMARLIJA Hilmo, NIKOLIĆ Milena, PODOŠAK Zdravko, RAMIĆ dr. Jusuf, RIDŽANOVIĆ hadži hafiz Ibrahim, RIDŽANOVIĆ dr. Midhat, SALAHOVIĆ Jusuf, SILAJDŽIĆ hadži hafiz Čamil, SIRČO hafiz Asim, SJENAR Mustafa, SJERAN Stojan, SMAJLOVIĆ dr. Ahmed, SOFRA- DŽIJA Hamid, SOKOLOVIĆ hadži hafiz Sinanuddin, SUŠIĆ dr. Hasan, ŠAHMANOVIĆ Abdulah, ŠKALJIĆ Mustafa, ŠUKRIĆ mr. Nijaz, TERZIĆ Hazim, TOKIĆ SAFET (sada je upravnik internata Medrese), TRALJIĆ hafiz Mahmud, TOPOLOVAC Simo, TREBINJAC hadži hafiz Ibrahim, VASILJEV Slobodan, VEJZAGIĆ hadži Merzuk i VEJZAGIĆ Sena.

Najviše su se prezimena i imena nekadašnjih profesora sjetili sekretar škole Murat Hadžimešić i bibliotekar Muhamed Radončić. Ako se koga nisu sjetili, sigurno to nije bilo namjerno, pa neka im dotični oprostite.

Nastavničko osoblje u 1982.

Njihova prezimena i imena uzeta su s Rasporeda časova u Zbornici škole. Evo ih redom:

AFGAN Kemal, AHMEDSPAHIĆ Munir, ALIHODŽIĆ Fatima, BEGIĆ Hamdija, BRISTRIĆ Senahid, ĐOZIĆ Ahmed, HADŽIABDIĆ Halid, HALILOVIĆ Ahmed, KADRIĆ Raif, KARIĆ Muhamed, KASUMOVIĆ Azra, KOVAČEVIĆ mr. Ešref, KREČO Meliha, LATIĆ Džemal, MRAHO- ROVIĆ Muhamed, OMERDIĆ Muharem, RESIĆ Idriz, SALIHSPAHIĆ Džemal, SKENDEROVIĆ Akif, SPAHIĆ hafiz Ismet, ŠETA Ferhat, ŠOŠE Zehra i VELADŽIĆ Ismet.

Pretežno su to mlađe osobe, a šesnaestorica ih je prije studija završilo Gazi Husrev-begovu medresu. Zato se gotovo može reći da Medresa ima svoj vlastiti nastavnički kadar koji je sama školovala prije nego što su otišli na studije.

Vlastiti udžbenici

Gazi Husrev-begova medresa, uz vlastiti nastavnički kadar, ima i znatan broj vlastitih udžbenika. To je na prvom mjestu Arapska gramatika i sitaksa što su je napisali trojica nekadašnjih profesora ove škole (Sikirić, Pašić, Plandžić). Davno je Tursku gramatiku napisao dr. Hazim Šabanović, a u novije vrijeme Mehmed Merzić, obojica nekadašnji učenici ove škole. Tedžvid su napisali profesori Silajdžić i Trebinjac. Uvod u tefsirsku i hadisknu nauku napisao je Handžić. Dva Akaida i tri Ilmul-kelama, te četiri Povijest islama napisao je Hadžić. Od Džananovića je: Šeriatsko bračno pravo, Testamentalno i vakufsko pravo, te Usuli fikh. Šetin je: Tefsir, Hadis i Ahlak, a Pedagogija od Resića.

Na kraju

Od nekadašnje dvije škole, što ih je osnovao Gazi Husrev-beg: Hanikaha, 1531. i Medrese, 1537. nastala je u školskoj 1920/21 jedna škola, koja je prozvana: Gazi Husrev-begova medresa u Sarajevu. Kroz više od šest desetljeća postojanja u Medresi je maturiralo ukupno 976 učenika i 2 učenice, ne uzimajući u obzir Žensku medresu, koju treba posebno obraditi. Pored savladavanja školskog programa, koji se mijenjao i dopunjavao, učenici se bave i brojnim vanškolskim aktivnostima, pa i izdavanjem listova, od kojih je najtrajniji »Zemzem« koji izlazi punih 15 godina. Do konca šk. 1960/61 Medresa je bila osmorazredna. U šk. 1961/62 bio je početak rada petorazredne Medrese. Posljednja generacija što se u Medresi školovala osam godina maturirala je u školskoj 1964/65. U početku svoga djelovanja škola je raspolagala skućenim prostorom. Kasnije je taj prostor povećavan preuzimanjem i dogradnjom Đulagina dvora. Prelaskom u šk. 1949/50 iz Đulagina dvora u bivšu zgradu Šeriatske gimnazije u Dobrovoljačkoj ulici uvjeti za rad postaju teži. Konačno u jesen 1976. nakon vraćanja Đulagina dvora Islamskoj zajednici i njegove adaptacije uvjeti su mnogo povoljniji.

Veliki broj svršenika Medrese je u raznim službama Islamske zajednice. Preko 50 svršenika medrese školovalo se kasnije na VIŠT-u u Sarajevu, više od stotine školovalo se ili se još školuje u raznim islamskim centrima i na raznim sveučilištima. Blizu stotine je i broj onih svršenika Medrese što su se od 1977. pa dalje upisivali na novootvoreni Islamski teološki fakultet u Sarajevu s kojega su u 1981. i 1982. izišli i prvi diplomirani islamolozi. Veliki je broj i onih što su studirali ili studiraju na raznim drugim fakultetima (orijentalistici, političkim naukama, pravu, ekonomiji i dr.). Priličan broj diplomiranih orijentalista, sociologa, pravnika, ekonomista i dr. ranijih svršenika Medrese zapošljavaju se i rade u ustanovama Islamske zajednice.

Gazi Husrev-begova medresa danas u velikoj većini ima nastavnički kadar, koji se prije studija školovao u Medresi. Učenicima stoje na raspolaganju i brojni udžbenici što su ih pisali profesori Medrese, prijašnji i sadašnji.

I ranije i u naše vrijeme Medresa je davala i daje stručnjake koji su svojim radovima doprinosili i doprinose i Islamskoj zajednici i društvenoj zajednici.

Obzirom na svoju dugu povijest i značaj Gazi Husrev-begova medresa zaslužuje da se o njoj mnogo i još više piše.

GAZI HUSREFBEG MEDRESA IN THE PERIOD from 1920 tili present day

The author presents history and achievements of Gazi Husrefbeg's medresa in Sarajevo, in which he himself was a teacher for 11 years.

This educational institution has worked under name GAZI HUSREFBEGOVA MEDRESA since the school year 1920/21, but it is a continuation of the Hanikah founded in 1931 and the Seldžukija, later Kuršumlja Medresa founded 1537.

The school was without a final examination for 16 years, but in 37 years it took place. Because of certain circumstances the first students with final examination came later in the school year 1929/30. A complete list is provided of the names of students of all with final examination 37 generations as well the names of headmasters and teachers. Curricula, which were changed and supplemented are discussed. Various extracurricular activities of the students are mentioned e. g. the publication newspapers, among which the journal »Zemzem« has been appearing for 15 years. It is concluded that the Gazi Husrefbeg medresa has produced a considerable number of important persons among the present Reis-ul-Ulema Hadži Naim ef. Hadžiabdić.

It is pointed out that a good deal of the present teaching staff had completed the Gazi Husrefbeg Medresa before proceeding to Universities, and that the majority of the text books are written by teachers of the Medresa.

It is concluded that it is necessary to write more about this oldest of our educational institution, because the Gazi Husrefbeg medresa deserves it.